

УДК [330.322:338.48](477.53)

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ПОЛТАВСЬКОГО РЕГІОНУ

Черниш І.В.

Проведено факторний аналіз інвестиційної привабливості туристсько-рекреаційного сектора економіки регіону. Охарактеризовано позитивні та негативні складові. Запропоновано шляхи підвищення рівня інвестиційної привабливості галузі.

Ключові слова: *інвестиційна привабливість, інвестиційні ризики інвестиційне середовище, конкурентні територіальні позиції, туристично-рекреаційний сектор.*

Розвиток туристично-рекреаційної галузі сприяє не лише підвищенню рівня зайнятості населення, але має значення як на локальному, так і на глобальному рівнях. Туристичний бізнес на сьогодні повинен слугувати одним з основних поштовхів до інноваційного прогресу в економіці. Але зараз можемо стверджувати про стримування цих процесів через цілу низку факторів, починаючи від непрофесійного планування діяльності до жорстких умов оподаткування. Ми погоджуємося з тим, що на сьогодні, на ринку туристично-рекреаційних послуг простежується ситуація олігополізації та підвищення напруження конкурентної боротьби, про що стверджує в своїх працях Школа І.М.[8] Проте, на думку автора не можливо не помічати того, що наявні види ресурсів не завжди використовуються належним чином. Ми стверджуємо про можливість та значний потенціал розвитку різних видів туристично-рекреаційних послуг в Полтавській області та про жорстку необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів для цього. Звичайно, неможливим є приваблення інвесторів до інвестиційно не привабливого середовища, саме тому метою нашого дослідження ми ставимо управління створенням інвестиційної привабливості туристично-рекреаційної галузі Полтавського регіону. Одним з основних етапів даного процесу, на нашу думку, є послідовний аналіз вищезгаданої галузі за окремими показниками.

Таким чином, ми вважаємо за необхідне, ціллю статті визначити проведення досконалого аналізу основних складових, що впливають на ефективну інвестиційну діяльність в рекреаційній галузі Полтавського регіону, з метою створення механізму управління нею та її привабливістю.

За умови вибору конкретного регіону для інвестування розглядаються наступні фактори: сприяння місцевих органів влади, розмір споживчого ринку, купівельна спроможність населення, рівень розвитку ринкової інфраструктури. У нашому дослідженні найбільше нас будуть цікавити наступні фактори: економічний розвиток регіону, зовнішньоекономічна діяльність, наявність людських ресурсів, наявність розвинутого фінансового сектору, транспортна інфраструктура, вплив місцевої влади на бізнес та географічне розташування регіону.

Серед авторів, які займалися розробкою теоретико-методичних основ розвитку туристично-рекреаційної галузі та інвестиційною діяльністю в даній сфері економіки можна виділити таких дослідників як І.М.Митровцій, С.М.Болдичар, Л.Г.Чернюк, Д.В.Клиновий, В.П.Попков, В.П.Семенов, Г.А.Папирян, Л.Г.Чернюк, Д.В.Клиновий, П.В.Гудзь та ін.

Перш ніж аналізувати інвестиційну діяльність в Полтавському регіоні слід визначити основні наявні показники інвестиційної привабливості рекреаційно-туристичної галузі Полтавського регіону. Як відомо, в економічній літературі на сьогодні відсутнє однозначне визначення терміну інвестиційна привабливість, а тим паче управління створенням інвестиційної привабливості. Тому ми маємо на меті розробити механізм управління створенням інвестиційної привабливості рекреаційної галузі регіону.

Інвестиційна привабливість є категорією, що оцінює не лише окреме підприємство, а й галузь, регіон – як окремі інвестиційні об'єкти. Ми погоджуємося з думкою Іванової М.Ю., яка стверджує існування досить широкого спектру як визначення інвестиційного клімату, так і його впливу на ефективність інвестиційної взаємодії партнерів, які взаємодіють.[15] Головним чином інвестиційна

привабливість відображає відповідність того чи іншого інвестиційного об'єкту цілям та планам інвестора.

На думку М.Н. Крейніної, інвестиційна привабливість залежить від показників, які характеризують фінансовий стан організації, а І.А. Бланк стверджує про пряму залежність її від життєвого циклу підприємства – інвестиційно-привабливими виступають підприємства на стадіях “росту” та “зрілості”, адже на стадії старіння інвестування стає недоцільним, хоча винятком може стати ситуація перепрофілювання. Таким чином, ми погоджуємося з тим, що фінансове становище об'єкта інвестування є тотожним його інвестиційній привабливості. Слід зауважити, що існує значна кількість підходів до визначення інвестиційної привабливості підприємства, але об'єктом нашого дослідження є рекреаційна галузь регіону, отже слід звернути увагу на наступні показники ділової активності: дохід від реалізації послуг, соціальні та екологічні наслідки, за фінансовими результатами. Звичайно важливими критеріями під час визначення інвестиційної привабливості є рівень прибутковості, перспективності та ризику.

Для оцінки інвестиційної привабливості рекреаційно-туристичної галузі Полтавського регіону необхідним є використання кредитних рейтингів, комплексної оцінки інвестиційного клімату, ранжування та виявлення рангу регіону, що досліджується.

Таким чином, спочатку виділяємо основні фактори за якими можна визначити рівень інвестиційної привабливості рекреаційної галузі регіону (рис. 1). Аналітики Всесвітньої туристичної організації (ВТО) виокремлюють наступні основні універсальні умови, за наявності яких розвиток туризму є прогресивним: сприятливі природні умови, гарантовані погодні умови, достатній рівень сервісу та дешеві їжа та напої, привітне населення. Таким чином, ми констатуємо, що Полтавський регіон має необхідний потенціал для розвитку туристично-рекреаційної галузі. Головною причиною недостатнього її розвитку є дефіцит коштів, необхідних для піднесення даної галузі на якісно та кількісно новий рівень.

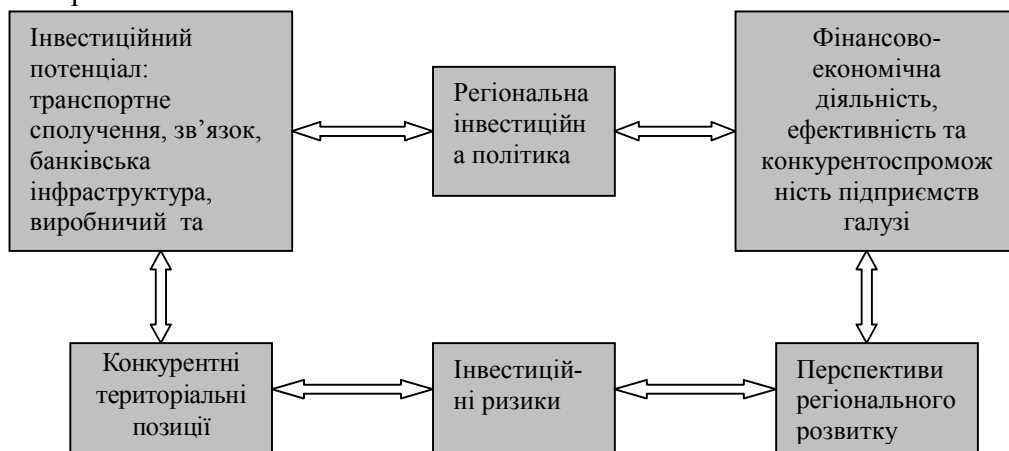

Рис. 1. Фактори інвестиційної привабливості туристично-рекреаційної галузі регіону

У нашій роботі вже було проведено оцінку ресурсного потенціалу туристично-рекреаційної галузі Полтавського регіону, наразі, проведемо факторний аналіз інвестиційної привабливості рекреаційно-туристичної галузі Полтавського регіону:

1. Інвестиційний потенціал: транспортне сполучення, зв'язок, банківська інфраструктура, виробничий та науковий потенціал: Полтавський регіон – індустріально-аграрна область із середнім рівнем розвитку промислового виробництва; провідними є паливна та харчова промисловість, машинобудування. Кожного року в регіоні здійснюються значні обсяги капіталовкладень, вводяться в дію виробничі потужності, об'єкти соціальної сфери, проводиться газифікація і благоустрій населених пунктів, будівництво і ремонт доріг. Саме ці факти підтверджують інвестиційний потенціал регіону та наявність необхідної інфраструктури, що важлива для розвитку туристично-рекреаційної галузі, а також слугують гарантом для інвесторів, щодо окупності капіталовкладень. Будівельна галузь регіону представлена 250 будівельними підприємствами, що свідчить про наявність місцевих виконавців проєктів, а це зумовлює зниження будівельних витрат та є також позитивним чинником для

створення інвестиційної привабливості. Потреби автотуристів задовольняються за допомогою створення достатньо розгалуженої транспортної інфраструктури, що включає мережу автозаправних та сервісних станцій. Діяльність полтавського аеропорту є достатньо перспективною, але на сьогодні неможлива без значних інвестиційних надходжень. Загалом, інвестиції в туристично-рекреаційну інфраструктуру носять довгостроковий характер – термін окупності в середньому становить 7 років.

2. Регіональна інвестиційна політика: за оцінками експертів Інституту реформ, які здійснюють моніторинг інвестиційної привабливості регіонів України Полтавщина слідує безпосередньо за лідерами. Слід відмітити важливість впровадження обласної довгострокової програми залучення інвестицій у розвиток економіки області, яка несе сприятливий характер для активізації інвестиційних процесів, а також створення сприятливих умов для інвестиційної діяльності, що є одним із спонукальних чинників залучення інвестиційних ресурсів у розвиток економіки.

На сьогодні основними цілями та пріоритетними завданнями регіональної інвестиційної політики є кооперація зусиль державних органів управління та суб'єктів підприємництва, незалежно від форм власності, задля залучення інвестицій в економіку регіону. Основною метою є подальший розвиток та підвищення конкурентноздатності регіону та національному та світовому ринках.

Пріоритетними завданнями регіональної інвестиційної політики є:

- розвиток фондового та страхового ринків;
- підвищення ефективності інформаційних послуг, що надаються інвесторам;
- створення повноцінної інфраструктури підтримки інвестиційної діяльності;
- організація гарантій для інвесторів;
- привілеї надаються інвестуванню пріоритетних галузей економіки;
- підготовка та залучення фахівців інвестиційного процесу.

Станом на 01.01.2006 в області було проінвестовано нерезидентами 210 підприємств області. У регіональному аспекті прямі іноземні інвестиції були розміщені у п'яти містах та двадцяти райо-нах області. Основні обсяги приходяться на міста Кременчук (145,7 млн. дол. США), Комсомольськ (85,8 млн. дол. США) та Полтаву (31,7 млн. дол. США). Серед районів області найбільше іноземних інвестицій розміщено у Новосанжарському (9,9 млн. дол. США), Глобинському (1,9 млн. дол. США) та Лохвицькому (1,2 млн. дол. США) районах. Аналіз інвестиційної діяльності свідчить про те, що Полтавщина залишається привабливим регіоном для іноземних інвесторів.

3. Фінансово-економічна діяльність, ефективність та конкурентоспроможність підприємств галузі: Позитивний стан розвитку туристично-рекреаційної галузі Полтавського регіону доводять основні показники діяльності санаторно-курортних (оздоровчих) закладів України за регіонами за даними Держкомстату. Основні показники відображені нами в таблиці 1.

Таким чином, на основі аналізу таблиці 1 ми можемо констатувати те, що Полтавський регіон посідає 9 місце за показником загальної кількості оздоровлених, що становить 70649 осіб, що лише на 1,55% менше ніж дане значення в середньому по регіону.

При тому, що кількість санаторно-курортних закладів як короткострокового так і довгострокового перебування становить лише 12 одиниць, за тієї умови, що в середньому на регіон має припадати 23 заклади, кількість оздоровлених – 1440 осіб, що перевищує середній показник на 550 осіб, а це доводить ефективність діяльності оздоровчих закладів регіону

Слід зазначити, що загальнодержавні обсяги інвестицій в діяльність готелів та ресторанів у січні-березні 2007 році склала 25304340 тис. грн., що є загалом достатньо позитивним, по відношенню до аналогічного періоду 2006 року – відмічається зростання даного показника на 32,2%. (див. Табл. 2)

Звичайно, ми не можемо стверджувати той факт, що відбуваються значні позитивні зрушення в обсягах інвестицій в основний капітал підприємств, що функціонують в туристичній галузі, але ж відсоток у загальному обсязі - лише 1%. Обсяги капітальних інвестицій в Полтавському регіоні становлять лише 3,8% загальнодержавних.

Таблиця 1.

Основні показники діяльності санаторно-курортних закладів Полтавського регіону

Показник	По Полтавському регіону	Значення показника в середньому на регіон
Оздоровлені протягом тривалого часу, осіб:		
Всього	64820	111854
В т.ч. іноземців	706	13964
Оздоровлені протягом 1-2 днів, осіб:		
Всього	5829	9563
В т.ч. іноземців	-	567
Середньо облікова кількість працівників с/к закладів, осіб	2507	4422
Кількість оздоровлених на одного працівника, осіб	28	26
Кількість с/к* закладів 1-2 денного та тривалого перебування, одиниць	45	117
Частка області, %	1,38	3,59
Кількість с/к закладів 1-2 денного та тривалого перебування, що не працювали, одиниць	12	23
Кількість оздоровлених в середньому на 1 с/к заклад тривалого перебування, осіб	1440	890
Кількість ліжко-днів	1231032	1709700
Загальна місткість с/к закладів, місць	6564	17858
Всього оздоровлено, осіб	70649	120050
Частка області, %	2,18	3, 73

* с/к – санаторно-курортні заклади

Таблиця 2.

Інвестиції в діяльність туристично-рекреаційного сектору економіки України за січень-березень 2007 року

	Освоєно (використано) інвестицій в основний капітал		
	тис.грн.	у % до	
		січня-березня 2006р.	загального обсягу
Всього	25304340	132,2	100,0
Діяльність готелів та ресторанів	251346	120,7	1,0
Діяльність готелів	119136	118,5	0,5

Саме даний факт підтверджує необхідність створення системи управління інвестиційною привабливістю рекреаційної галузі Полтавського регіону.

4. Конкурентні територіальні позиції: Полтавська область за більшістю показників належить до провідних регіонів України. За розмірами території – 28,8 тис. км². Полтавщина займає сьоме місце в Україні, перевищуючи території більш як 50 держав світу, і межує на півночі з Чернігівською і Сумською, на сході з Харківською, на півдні з Дніпропетровською і Кіровоградською, на заході з Київською і Черкаською областями. На початок 2001 року її населення нараховувало 1 млн. 663 тисяч чоловік. Характерно, що майже 41 відсоток населення –

сільське. У складі області – 25 районів, 5 міст обласного підпорядкування, 10 – районного, 21 селище, 467 сільрад, всього 1848 населених пунктів.

Регіон розташований у лісостеповій зоні. Лісами зайнято 7.4% території; ґрунти- переважно чорнозем. По території області протікають 89 річок загальною довжиною 5453 км. Головна водна артерія – Дніпро. Всі річки, а найбільші з них це Ворскла, Сула, Псел та Оріль, відносяться до басейну р. Дніпро і є його лівими притоками. На півдні і південному заході область омивають води Кременчуцького і Дніпродзержинського водоймищ. Багато штучних ставків і озер, загальною площею 21 тис. гектарів. Обласний центр – м. Полтава, де мешкає 314 тис. чол. Найбільші міста обласного підпорядкування: Кременчук – 238,9 тис. чол., Лубни – 59,7, Комсомольськ – 57,7, Миргород – 46,8 тис. чол.

Після проведення аналізу конкурентних територіальних позицій Полтавського регіону нами було визначено, що область має досить високий потенціал для розвитку не лише промисловості, але й сфери послуг, а саме туристично-рекреаційної галузі та супутніх напрямків господарської діяльності: географічні дані вказують на не велику площу регіону (5% від загальної території України), що дає можливість ефективної концентрації засобів розміщення, харчування, лікувально-профілактичних та закладів розваг, господарюючих суб'єктів супутніх галузей задля максимального задоволення потреб споживачів та створення інвестиційної привабливості. Позитивним для залучення інвесторів до рекреаційно-туристичної галузі є той факт, що регіон є екологічно-чистим, адже традиційно область не є промислово орієнтованою – частка загальнодержавного обсягу реалізованої продукції - 5,9 %. Але при цьому, регіон не є віддаленим та не має проблем транспортної інфраструктури та телекомунікаційних, інформаційних систем: знаходиться в центральній частині країни, через область проходить один з найпотужніших транспортних шляхів, що створює можливість легкого доступу до повітряного сполучення, що є важливим як для іноземних споживачів туристично-рекреаційного продукту, так і для національних. Підтвердженням високої якості вищезазначених систем слугує те, що послуги транспорту і зв'язку складають 28,8% в структурі зовнішньоекономічної діяльності Полтавської області. Таким чином, ми можемо стверджувати про наявний досвід розвитку сфери послуг.

5. Інвестиційні ризики: Безумовним є те, що розглядаючи інвестиційний портрет Полтавського регіону та його рекреаційної галузі зокрема, ми не можемо відокремити його від загальнонаціонального становища. Тому, ми визначаємо, що основними чинниками, що стримують надходження інвестиційного капіталу є політична нестабільність як на національному, так і на регіональному рівнях; інфляція; недосконале законодавство; нерозвинена виробнича та соціальна інфраструктура; дефіцит інформаційного забезпечення. Таким чином, сукупність вищезазначених факторів підсилює негатив інвестиційної привабливості галузі, регіону, країни в цілому.

За умови аналізу фінансових регіональних ризиків особливу увагу слід зосередити на наступних факторах: фінансовий статус регіону в загальнодержавному бюджеті; валовий регіональний продукт; наявні фінансові гарантії для інвесторів та ін. Так, сучасний соціально-економічний розвиток Полтавської області характеризується відносно високими показниками валової доданої вартості в розрахунку на одну особу. Впродовж тривалого періоду цей показник перевищує аналогічний показник в Україні та займає 4 місце. [4] Фінансові показники говорять про достатній розвиток регіону, його фінансову активність, адже за період з 2002 до 2006 року обсяги валового регіонального продукту зросли на 11461 млн.грн.. Так, у аналізі економічних ризиків регіону використаємо основні показники розвитку підприємств - суб'єктів підприємницької діяльності та малих підприємств станом на 2006 рік: загальна кількість підприємств – 9634 одиниці із середньорічною кількістю працюючих 281453 особи. Отже, слід зазначити, що рівень підприємницької активності є досить високим, що слугує позитивним фактором в процесі інвестиційної діяльності, зокрема в привабливості регіону для інвесторів. Загалом, за рівнем економічного розвитку регіон посідає одне з провідних місць: має потужний багатогалузевий господарський комплекс; відбувається активна адаптація господарства регіону до нових ринкових умов господарювання; зберігаються високі конкурентні переваги у багатьох сферах еко-

номіки (харчова, паливна, залізорудна, сільське господарство, машинобудування); наявність значного виробничого та наукового потенціалу. Нажаль, на даному етапі розвитку регіону, наявні і деякі слабкі сторони: значними є потреби в інвестиціях; низька інноваційна активність, темпи даних процесів не відповідають вимогам підвищення конкурентоспроможності економіки; сфера послуг розвивається повільними темпами; недостатній рівень захищеності вітчизняних виробників від зростаючої іноземної конкуренції.

6. Перспективи регіонального розвитку: розглянувши фактори, що стримують потік інвестицій до Полтавського регіону ми можемо запропонувати деякі шляхи вирішення наявних проблем: страхування інвестицій від різних типів ризику; створення ситуації національної єдності між різними владними структурами, соціальними верствами, політичними силами та іншими громадськими організаціями; покращення криміногенної ситуації; мобілізація вільних коштів підприємств та населення на інвестиційні потреби; запровадження регіональної системи пільг для інвесторів; розроблення спеціальної регіональної програми для банків, що виступатимуть інвесторами рекреаційно-туристичної галузі через більш довготривалий оборот капіталу, у порівнянні з іншими видами їх діяльності; закріплення на законодавчому рівні моделей регіонального розвитку (за окремими галузями); створення мережі інформаційно-посередницьких центрів, що займатимуться розробкою та подальшим супроводом актуальних для галузі проектів та ін.

Залучення інвестицій в рекреаційно-туристичну галузь Полтавського регіону має на меті досягнення довгострокових стратегічних цілей: створення соціально-орієнтованого суспільства, що характеризується високим рівнем життя, функціонуванням ринкової економіки, різними формами власності, інтернаціоналізацією ринку товарів, послуг, капіталу та робочої сили.

ВИСНОВКИ

Таким чином, одним з найбільш ймовірних шляхів залучення інвестиційних ресурсів до регіону є подальший розвиток рекреаційно-туристичної галузі Полтавського регіону. Адже будівництво нових та реконструкція існуючих об'єктів, оптимізація інфраструктури розваг та відпочинку, зв'язку, фінансово-банкової, транспортної структури є прямим шляхом створення сприятливих умов для залучення інвестицій. Туристично-рекреаційна галузь Полтавського регіону повинна об'єднувати зацікавленість та зусилля власників, інвесторів, осіб тим чи іншим чином зайнятих в галузі, споживачів та державних органів, що слугує однією з соціально-технічних систем, що слугують засобом максимізації цінності капіталу.

Процес залучення іноземного капіталу в рекреаційну галузь не повинен мати на меті дискримінацію вітчизняних інвесторів. Ми маємо на увазі те, що за умови надання податкових та інших видів пільг підприємствам з іноземними інвестиціями, такі ж пільги мають надаватися і вітчизняним підприємствам, які функціонують в межах однієї галузі економіки. Саме дана умова спонукає до підвищення інвестиційної активності та виступає одним з чинників створення інвестиційної привабливості як країн в цілому, так і окремого регіону. Слід зауважити, що національні інвестиції відіграють більш важливе значення ніж іноземні, адже саме вони є прямим показником довіри населення державній політиці. Адже саме вітчизняні інвестори зацікавлені не лише в максимізації прибутків, але й стабілізації економіки країни та ефективному використанні наявних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. Економіка та розвиток регіонів (областей) України. Навчальний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002. – 644 с.
2. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій. – Донецьк: ІЕПД НАН України, ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2001. – 270 с.
3. Інвестиційний потенціал туризму на Полтавщині. Управління з питань фізичної культури, спорту і туризму Полтавської облдержадміністрації, 2005р. Інформаційно-аналітичний альманах “Туристична Полтавщина 2000 – 2004 роки”, Управління з питань фізичної культури, спорту і туризму Полтавської

облдержадміністрації, 2005р.

4. Бабарицька В.К., Малиновська О.Ю. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи, сервісне забезпечення турпродукту: Навч. посібник – К.: Альтерпрес, 2004. – 288с.

5. Обласна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки, погоджена Розпорядженням Голови Обласної Державної Адміністрації „Про погодження обласної програми розвитку туризму” від 09.07.02. № 209.

6. Організація туристично-рекреаційного процесу в нових економічних умовах: проблеми і перспективи. І.М.Митровцій, С.М.Болдижар, м. Ужгород

7. Киряк П. Розвиток міжнародного туризму як один з факторів становлення економіки України / Економіка України - 1999.- №7.– С. 85-88.

8. Розвиток туристичного бізнесу регіону: Навч. посібник / За ред. д.е.н., проф. Школи І.М. – Чернівці: Книги ХХІ, 2007. – 292с.

9. Розпорядження Голови Обласної Державної Адміністрації „Про погодження обласної програми розвитку туризму” від 09.07.02. № 209

10. Стратегія розвитку Полтавської області до 2015р.

11. Жукова М.А. Индустрия туризма: менеджмент организации.– М.: Финансы и статистика, 2006. – 200с.

12. Мингалева Ж., Ткачева С. Кластеры и их роль в формировании структуры региона // Мировая экономика и международные отношения.– 2000.- №5. - С.97-102.

13. Папирян Г.А. Международные экономические отношения: экономика туризма. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 208 с.

14. Попков В.П., Семенов В.П. Организация и финансирование инвестиций - СПб: Питер, 2001. - 224 с.: ил. - (Серия «Ключевые вопросы»).

15. Иванова М.Ю. Понятие инвестиционного климата и его влияние на эффективность инвестиционного воздействия партнеров. - М.: Российская академия государственной службы при Президенте РФ, 1996